

Myšlenkové směry na počátku 19. století

1. S rozvojem kapitalismu se šíří i nové ideje

a) Liberalismus = svobodomyšlnost

Politický liberalismus se projevuje ve vnitřní politice států jako **víra ve svobodu jednotlivce** - člověka a občana, jeho **rovných práv, svobody** myšlení a projevu, náboženství. **Jedinec nemá být omezován státem**, pokud neporušuje zákony, **stát má zaručovat jeho svobody, chránit jeho majetek**. Politický liberalismus se projevuje **odporem k tyranii a absolutismu, obhajuje ústavnost**.

Hospodářský liberalismus (zvláště v Anglii a vyspělých zemích) - v hospodářství klade **důraz na svobodu hospodářské soutěže, svobodu trhu bez státních zásahů**, požaduje podnikání a obchod **bez celních a cechovních omezení**. Zakladatelem klasické politické národohospodářské ekonomie byl **Adam Smith**, který formuloval **zákon osobního zájmu, zákon nabídky a poptávky, zákon volné konkurence** - v ekonomickém životě působí „**neviditelná ruka trhu**“, která řídí ekonomiku nejlépe.

b) Demokratické hnutí

prosazuje **skutečnou rovnost bez ohledu na majetek**, odmítá pouhou formální rovnost před zákonem, požaduje **právo každého občana podílet se na politickém rozhodování, tj. právo volit a být volen do zastupitelských sborů**. Radikální demokraté mají tendence vyřešit problém revolucí.

c) Nacionalismus

vede k **uvědomění si historické role národa v dějinách**. Objevuje se ve **2 formách**:

1. forma - nacionalismus utlačovaného národa:

utlačované národy touží po svobodě (Češi, Poláci, jižní Slované, Řekové) a národní hnutí je pro ně bojem za **prosazení národní, kulturní či politické svébytnosti a rovnoprávnosti vlastního národa, za národní sebeurčení nebo za dosažení jednoty či nezávislosti**. Vlastenci se **zajímají o minulost a hledají oporu v historii** svého národa.

2. forma - velmocenský šovinismus vládnoucího národa:

některé národy ale nacionalismus zneužívají a přistupují **přezíravě k ostatním národům (nadřazují se nad nimi)**, jsou přesvědčeny **o vyvolenosti svého národa ovládat či podmaňovat si jiné národy**.

2. Snaha řešit sociální problémy

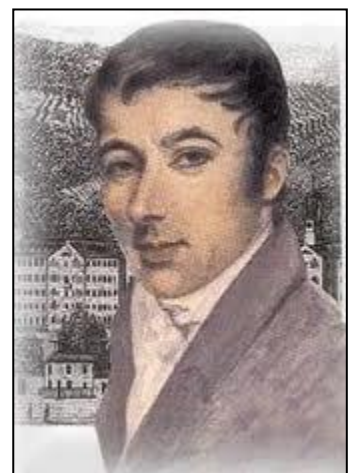
a) Luddité

rozbíječi strojů, viděli ve strojích své nepřátele, kteří berou lidem práci.

b) Utopický socialismus

utopičtí socialisté pocházejí z vrstev buržoazie, uvědomují si **nedostatky kapitalistické společnosti a navrhuji nereálné cesty, jak je odstranit**. Vycházejí z děl renesančních humanistů – Thomase Mora, Thomase Campanelly.

Zastánci raného socialismu formulují **idealistická teorie o spravedlivé společnosti fungující na základě povinné a společné práce všech, prosazují společné vlastnictví**, křesťanské zásady, odmítají hospodářskou soutěž pro její nespravedlivost – **Saint-Simon, Robert Owen**, Charles Fourier, projekty utopistů i raných socialistů v praxi ztroskotaly.

c) Socialisté

svými revolučními myšlenkami předvídají **rozhodující úlohu státu při řízení společnosti**. Stát podle nich převezme kontrolu nad veškerou výrobou, bude spravedlivě rozdělovat produkci, socialisté odmítají tržní systém. Chtěli **prosadit své myšlenky násilně (Blanqui, Babeuf)**, někteří **sklouzli až k anarchismu (Bakunin)**, další z nich **násilnou revoluci odmítali (Proudhon)**.

d) Marxismus

zakladateli byli **Karel Marx** a **Bedřich Engels, němečtí teoretikové socialismu**, kteří vydali zásadní dílo – **Kapitál**. Jeho hlavní myšlenky se staly **východiskem pro dělnická hnutí na celém světě**.

Diktaturu proletariátu předvídali v díle **Manifest komunistické strany** (končí heslem „**Proletáři všech zemí, spojte se!**“), již za revoluce v roce 1848.

Manifest **shrnuje nauku o třídním boji:**

- dějiny všech dosavadních společností jsou **dějiny třídních bojů**
- **posledním stupněm třídního boje je pak soudobý konflikt proletariátu a buržoazie**
- **odstraněním příčiny třídního boje (soukromého vlastnictví výrobních prostředků) bude dosaženo sociální spravedlnosti**
- **revoluce je nutná**, svrhne kapitalismus a **nastolí socialismus vzpourou mas**
- **změní se politický systém** - vznikne **beztrídní komunistická společnost**
- bude nastolena **společenská kontrola výrobních prostředků** („všechno bude všech“, lépe řečeno státu)
- dojde k **diktatuře proletariátu** – ta **odstraní vykořisťování člověka člověkem**

Jejich učení **ovlivnilo vznik dělnických stran, které se v roce 1864 poprvé spojily v tzv. I. internacionálu.**

e) Chartisté

dělnické hnutí vznikající v Anglii ve 30. letech 19. století – bojovali za práva dělníků peticemi (chartami) a pak i generální stávkou. Požadovali **volební reformu**, která by umožnila, aby se do **parlamentu dostali i zástupci dělníků**. Chartistické hnutí však neuspělo, kvůli vnitřním rozporům. V polovině 19. století vznikají **odbory (TRADE UNIONS)**, které **účinněji bojují za práva pracujících.**